

Katarzyna Makocka-Wojsiat

Uniwersytet w Białymstoku

E-MAIL: k.makocka@gmail.com

Alicja Korzeniecka-Bondar

Uniwersytet w Białymstoku

E-MAIL: alibon@uwb.edu.pl

Droga w dół, droga w górę – patologiczne i terapeutyczne przestrzenie współczesności

Najnowszy numer „Parezi” zawiera dziewięć debiutanckich artykułów absolwentów studiów niestacjonarnych Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, którzy w latach 2017–2019 uczestniczyli w seminarium magisterskim dra hab. Tomasza Olchanowskiego. Pomysł stworzenia wspólnej publikacji pojawił się w trakcie pierwszego roku studiów jako efekt zderzenia oczekiwań z praktyką kształcenia akademickiego – pierwotnie miała to być, służąca emocjonalnemu odreagowaniu, powieść fantasy, ukazująca w krzywym zwierciadle doświadczenia, obserwacje i przemyślenia studentów pedagogiki. Nieoczekiwanie dla samych zainteresowanych dało to początek pogłębionej refleksji nad istotą studiowania i współczesną rzeczywistością, a w konsekwencji zaowocowało publikacją o charakterze naukowym. Autorzy otrzymali pełną autonomię w skomponowaniu zawartości tomu czasopisma naukowego „Parezia”.

Studia w trybie niestacjonarnym pozwalają, jak w soczewce, oglądać złożone procesy edukacyjne w szerszym kontekście. Zgodnie z tradycją uczelnia wyższa pełni w społeczeństwie rolę kulturotwórczą. Jako autonomiczna wspólnota naukowa realizuje misję, którą jest dociekanie prawdy, budowanie wiedzy niezależnej oraz kształcenie elit społecznych. W praktyce urynkowanie edukacji, poddanie jej wymogom ekonomicznej efektywności, pozbawia proces studiowania „najlepszej części”, jaką jest możliwość wszechstronnego rozwoju osobowego i wykształcenia refleksyjnego stosunku do otaczającej rzeczywistości. Zwłaszcza studia niestacjonarne, ze względu na „okrojenie” do programowego minimum, mogą zmienić studentów w konsumentów wiedzy akademickiej, która w tych warunkach staje się rodzajem fast foodu.

Środowiska akademickie dokładają starań, by aktualizować ofertę i formy kształcenia zgodnie z zapotrzebowaniem gospodarczym i społecznym (Ciechanowska, 2014). To ekonomiczne podejście wpływa na jakość relacji student – wykładowca, podporządkowując ją prawom popytu i podaży. Stereotypowy student jest niewdzięcznym klientem, oczekującym szybkiej wiedzy, raczej gotowych odpowiedzi niż pytań zmuszających do refleksji, konkretnych profitów z posiadanego dyplomu i stopnia naukowego. Często nie wie, że może oczekiwać czegoś więcej, gdyż w tych warunkach wykładowca akademicki w najlepszym wypadku staje się coachem, a znacznie częściej zostaje sprowadzony do roli dostawcy gotowej wiedzy o gwarantowanej przez uczelnię wysokiej jakości. Studiowanie przestaje być szczególnym doświadczeniem edukacyjnym, czasem przemyśleń, poszukiwań i samopoznania. Celem jest zdobycie ściśle określonej wiedzy, zaś wszechstronny rozwój staje się wartością dodaną, przewidywanym „efektem ubocznym”. Dopiero przekroczenie ekonomicznych uwarunkowań i wejście w przestrzeń wspólnoty edukacyjnej otwiera obszar doświadczeń społecznych kształtujących zdolności i aspiracje poznawcze, indukuje wewnętrzną „potrzebę ustawicznego kształcenia się jako koniecznego warunku świadomej i aktywnej działalności w świecie” (Okoń, 1987, s. 64). Staje się to możliwe dzięki spotkaniu osób, budowaniu relacji i wymianie myśli.

Smak studiowania ożywa w polemikach, w nieufności i braku zgody, w ciekawości i odkrywaniu tego, co różne i wspólne, w transformacji oglądu rzeczywistości oraz gotowości obrony i zmiany utrwalonych przekonań. Jak wyjść poza zasadę: minimum nakładów – maksimum zysku i osiągnąć taki poziom zaangażowania? W przypadku autorów prezentowanych tekstów kluczem okazała się możliwość naukowej eksploracji zagadnień postrzeganych przez nich jako osobiście ważne, społecznie trudnych, niezrozumiałych, budzących niepokój, lecz także fascynujących, wymuszających poszukiwanie odpowiedzi również w innych niż pedagogika dziedzinach wiedzy o człowieku, takich jak socjologia, psychologia, antropologia czy filozofia. Było to możliwe w ramach seminarium magisterskiego, którego przedmiot stanowiły „trendy w kulturze, które, poddane interpretacji, odkrywały prawdę o ludzkiej naturze uwikłanej w procesy zachodzące we współczesnym świecie” (Olchanowski, 2017). Tak określony obszar badań umożliwiał studiowanie nie tylko wybranej dziedziny, wycinka poznawanej rzeczywistości, ale także siebie i świata jako pewnej całości. To właśnie analiza patologicznych zjawisk, zmuszających do odważnej refleksji nad kondycją człowieczeństwa, zaowocowała w toku pracy seminaryjnej zaangażowaniem i poszerzeniem perspektywy poznawczej. Członkami grupy seminaryjnej byli absolwenci studiów I stopnia

z różnych kierunków: pedagogiki, pracy socjalnej, kryminologii i filologii, co sprzyjało postrzeganiu omawianych zjawisk z różnych perspektyw i uczeniu się od siebie nawzajem.

We wspólnocie edukacyjnej jakość studiowania w dużej mierze określa także możliwość obcowania z ludźmi zafascynowanymi własną dziedziną naukowych poszukiwań. Stanowią oni świadectwo, że wartość wiedzy wykracza daleko poza jej użyteczność. Ich postawa, w myśl zasady *verba docent, exempla trahunt*, inspiruje do wnikliwych analiz, zaś umiejętność tworzenia intelektualnego klimatu, sprzyjającego analitycznemu i refleksyjnemu myśleniu, zachęca innych do samodzielnych poszukiwań i dzielenia się własnymi obserwacjami. Wszystkie powyższe czynniki złożyły się na powstanie tej wspólnej publikacji.

W ekonomii wartość dodaną określa czysty zysk, „jest to przyrost wartości dóbr w wyniku procesu produkcji” (Kubiak i Nakonieczna-Kisiel, 1999, s. 43). Wartości, nie ilości. Kształcenie akademickie jako przedsięwzięcie edukacyjne przygotowujące intelektualne elity społeczeństwa musi tworzyć wartość dodaną: intelektualną lub duchową – w przeciwnym razie będzie tylko „produkowaniem magistrów”. Wartości w sensie ontologicznym są celem, który pociąga i orientuje wokół siebie działania prowadzące do jego realizacji. Są faktycznym motorem rozwoju. Bardzo wielu absolwentów pedagogiki nie pracuje w wyuczonym zawodzie. Jednak ci, którzy mieli szansę przeżycia intelektualnej przygody w dobrym towarzystwie: uznanych autorytetów, mistrzów i entuzjastów, pozostających poza głównym nurtem wizjonerów i „heretyków” nauki, a zwłaszcza w towarzystwie ludzi, którzy mają odwagę być sobą niezależnie od miejsca, w którym postawi ich los, wnoszą w życie szczególną wartość. Jako osoby wykształcone – ceniące wiedzę, świadome siebie, wrażliwe na otaczającą rzeczywistość, uważne, krytyczne i refleksyjne – stanowią ze społecznego punktu widzenia czysty zysk.

Dobór tematów podejmowanych przez autorów w tym tomie ujawnia „pedagogiczne niepokoje” współczesności, ich troskę o wychowanie młodego pokolenia w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społeczno-kulturowej, która niesie szereg nowych zagrożeń. Podejmowane różnorodne wątki zostały pogrupowane w dwie części: 1) nowe wcielenia starych patologii – droga w dół, 2) odzyskiwanie życia – droga w górę. Metafora drogi (podobnie jak każda inna) umożliwia rozumienie i doświadczanie jakiejś rzeczy w terminach innej rzeczy (Lakoff i Johnson, 1988, s. 27). Droga, z wytyczonymi kierunkami w górę i w dół, nasuwa inną metaforę – rollercoastera, toru składającego się z wysokich wzniesień, stromych spadków, gwałtownych zakrętów i inwersji. Metafora ta odsłania to, co młodzi autorzy myślą

o doświadczaniu rzeczywistości przez współczesnego człowieka. Z tekstów wynika, że mimo dostrzeganych patologicznych przestrzeni współczesności mają oni także nadzieję, że dzięki podejmowaniu działań terapeutycznych, autokreacyjnych możliwe jest sensowne, wartościowe życie.

Numer rozpoczyna tekst pt. *Młode i wściekłe. W poszukiwaniu źródeł agresji nastolatek* autorstwa Moniki Karbowskiej, w którym podjęty został problem znaczącego wzrostu zachowań przemocowych wśród nastoletnich dziewcząt. Omówiono uwarunkowania rozwojowe, relacyjne i środowiskowe agresji dziewcząt. W artykule pt. *Hejting – przejawy mowy nienawiści w Sieci* Agnieszka Frącz dokonuje charakterystyki tego zjawiska, jego wybranych przejawów i uwarunkowań. Przedstawia także formy przeciwdziałania hejtingowi w Sieci. Problematykę patologicznych zachowań w internecie kontynuuje Patryk Zenon Angielczyk, ukazując zjawisko patostreamingu – emitowanych na żywo demoralizujących zachowań, aktów agresji werbalnej i przemocy fizycznej, których celem jest uzyskanie popularności mierzonej oglądalnością oraz korzyściami finansowymi. Autor artykułu *Homo crudelis w dobie Internetu* zaprezentował patostream w perspektywie historycznej, jako odwieczne zapotrzebowanie na okrucieństwo, oraz jako przejaw ekshibicjonizmu i narcyzmu w kulturze mediów wizualnych. W cyberprzestrzeni osadzony jest także artykuł Angeliki Szpakowskiej, która ukazuje, jakie możliwości stwarza Internet sprawcom nadużyć seksualnych wobec dzieci. Autorka wskazuje na eskalację takich zjawisk, jak uwiedzenia i nadużycia pedofilskie, pornografia i prostytutka dziecięca. Unaocznia także ich konsekwencje dla funkcjonowania w życiu dorosłym i szuka sposobów zapewnienia bezpieczeństwa najmłodszym użytkownikom Internetu. Teksty te stanowią przykłady nowych wcieleń starych patologii – „drogi w dół”. Młodzi badacze nie poprzestają na diagnozie destrukcyjnych zjawisk i procesów, w których uczestniczą współcześni ludzie.

W drugiej części tomu – trafnie nazwanym odzyskiwaniem życia – „droga w górę”, autorzy pokazują procesy i przestrzenie umożliwiające człowiekowi stawanie się ponownie właścicielem czegoś, co się utraciło, powrót do poprzedniego stanu (a tak słownik języka polskiego definiuje słowo: „odzyskać – odzyskiwać”) (Sobol, 1999, s. 555). *Przekraczanie destrukcyjnych uwarunkowań środowiska rodzinnego na przykładzie Dorosłych Dzieci Alkoholików* – to tytuł artykułu Diany Borodziuk, w którym autorka charakteryzuje strategie życiowe przyjmowane przez Dorosłych Dzieci Alkoholików oraz omawia różne formy wsparcia przydatne w terapii i samorozwoju osób wychowanych w rodzinach dysfunkcyjnych.

Justyna Szlaużys w tekście *Leśne przedszkole jako alternatywna forma wczesnej edukacji* przygląda się potencjałom, jakie dla rozwoju dziecka stanowi przebywanie w przestrzeni lasu. Podkreśla, że dzięki bliskiemu kontaktowi z naturą dzieci rozwijają zdolności motoryczne, wrażliwość polisensoryczną, pomysłowość i umiejętność kontemplatywnej i krytycznej obserwacji, samodyscyplinę i współpracę. Wątek relacji człowieka – tym razem z psem – podejmuje Marta Bagnowska w pracy zatytułowanej *Najlepszy przyjaciel człowieka. Pies w roli terapeuty*. Autorka omawia rozwój dogoterapii jako formy rehabilitacji wykorzystującej szczególną relację dwóch gatunków: człowieka i psa. Rys historyczny posłużył zobrazowaniu możliwości wykorzystania dogoterapii w adaptacji oraz readaptacji społecznej osób niepełnosprawnych fizycznie i intelektualnie oraz w leczeniu zaburzeń emocjonalnych.

Adrianna Kacprzyk dokonuje analizy możliwości i zagrożeń wynikających z uczestniczeniu dziecka w świecie gier komputerowych. Autorka dostrzega w grach możliwości stymulowania rozwoju intelektualnego i emocjonalnego, ale też nośnik treści mogących zaburzać prawidłowy rozwój psychoemocjonalny i socjalizację dzieci, a nawet uzależniających.

Znakomitą puentę wątków podejmowanych w tym tomie stanowi recenzja książki Jordana B. Petersona *12 życiowych zasad. Antidotum na chaos*, przygotowana przez Katarzynę Makocką-Wojsiat. Autorka wydobywa z recenzowanej pracy elementarną prawdę, wokół której konstruuje cały swój wywód: chcesz zmienić świat, zacznij od siebie. Do podążania za nią zachęcamy wszystkich Czytelników „Parezji”.

BIBLIOGRAFIA

- Ciechanowska, D. (red). (2014). *Perspektywy zmian w praktyce kształcenia akademickiego*. Szczecin: Pedagogium.
- Kubiak, E., Nakonieczna-Kisiel, H. (1999). *Ekonomia. Makroekonomiczne podstawy polityki gospodarczej*. Warszawa: Wydawnictwo Samorządowe FRDL.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1988). *Metafory w naszym życiu*. Przeł. T. Krzeszowski. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Okoń, W. (1987). *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa: PWN.
- Olchanowski, T. (2017). *Karta zgłoszenia seminarium dyplomowego*. Pobrano z: http://pedagogika.uwb.edu.pl/files/file/PDF/SEMINARIA/STUDIA_NIESTACJONARNE/2017-2018/N2_Olchanowski.pdf, [data dostępu: 05.06.2020].
- Sobol, E. (1999). *Mały słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.